

РОЗДІЛ 4. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯINNOVATIVE TECHNOLOGIES OF PROFESSIONAL TRAINING
OF FUTURE TEACHERS FOR INTEGRATED EDUCATION

Актуальність проблеми обумовлена модифікацією змісту сучасної дошкільної освіти відповідно до положень нормативних документів України, які ставлять вимоги підготовки фахівців, здатних ефективно організувати інтегроване навчання дітей закладів дошкільної освіти.

Мета статті полягає в обґрунтуванні інноваційних технологій професійної підготовки майбутніх педагогічних працівників закладу дошкільної освіти до інтегрованого навчання. Задля реалізації мети важливим є розкриття сутності понять «інноваційні технології підготовки педагогів до інтегрованого навчання» та обґрунтуванні інноваційних технологій підготовки майбутніх вихователів у процесі викладання освітнього компонента «Інтегроване навчання дітей дошкільного віку».

Інноваційні технології визначаємо як сукупність нових методів та прийомів, педагогічних дій і засобів, які характеризуються новизною, оптимальністю та творчістю. А інноваційні технології підготовки педагогів до інтегрованого навчання розглядаємо як сукупність нових інтерактивних, активних способів та прийомів навчання, які цілеспрямовано використовуються в процесі професійної підготовки задля формування в студентів інтегральної та системи загальних та фахових компетентностей організації інтегрованого навчання з дітьми.

З метою формування компетентностей ефективно організувати інтегроване навчання дітей нами використовуються проєкtnі (ігрове проєктування), ігрові (ділові ігри, рефлексивно-ділові ігри) та інтерактивні (створення проблемних ситуацій, тренінг, зигзаг, асоціативний куц, дошка запитань, Діаграма Ейлера-Венна, мозковий штурм, портфоліо, проблемно-рефлексивний полілог та ін.) інноваційні технології.

За умови використання інноваційних технологій професійна підготовка педагогів буде відповідати запитам практики і разом з цим особистісно орієнтованою з урахуванням їхніх здібностей та здатностей.

Ключові слова: інноваційні технології, інтегроване навчання, майбутні вихователі, підготовка фахівців, інтерактивні технології.

The urgency of the problem is due to the modification of the content of modern preschool education in accordance with the provisions of normative documents of Ukraine, which set requirements for the training of specialists capable of effectively organizing the integrated education of children in preschool education institutions.

The purpose of the article is to substantiate the innovative technologies of professional training of future pedagogical workers of the preschool education institution for integrated learning. In order to realize the goal, it is important to reveal the essence of the concept of «Innovative technologies for training teachers for integrated learning» and to substantiate innovative technologies for training future educators in the process of teaching the educational component «Integrated learning of preschool children».

We define innovative technologies as a set of new methods and techniques, pedagogical actions and tools, which are characterized by novelty, optimality and creativity. And we consider innovative technologies for training teachers for integrated learning as a set of new interactive, active learning methods and techniques that are purposefully used in the process of professional training in order to form in students an integral and system of general and professional competencies for the organization of integrated learning with children.

In order to form competencies to effectively organize the integrated education of children, we use project (game design), game (business games, reflexive-business games) and interactive (creating problem situations, training, zigzag, discussions, associative bush, question board, Euler-Venn Diagram, brainstorming, portfolio portfolio, problem-reflective polylogue, etc.) innovative technologies.

Provided that innovative technologies are used, the professional training of teachers will meet the demands of practice and, at the same time, be personally oriented, taking into account their abilities and capabilities.

Key words: innovative technologies, integrated education, future educators, training of specialists, interactive technologies.

УДК 373.2.091.313:373.2:378
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/52.1.13>

Бартків О.С.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Волинського національного університету імені Лесі Українки

Дурманенко Є.А.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти
Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради

Дурманенко О.Л.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Волинського національного університету імені Лесі Українки

Постановка проблеми. Модифікація сучасної освіти відповідно до положень Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 р., Професійного стандарту підготовки вихователів закладів дошкільної освіти (далі ЗДО) та інших нормативних документів,

ставить перед закладами вищої освіти завдання підготовки фахівців, здатних ефективно реалізувати функції професійної діяльності на засадах компетентнісного, аксіологічного, особистісно-орієнтованого та інтегрованого підходів, здатних до удосконалення *soft skills*; педагогів з підвищеною мотивацією до постійного самовдосконалення, саморозвитку, самоосвіти та самовираження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання підготовки майбутніх фахівців до інтегрованого навчання сьогодні досліджують Н. Гавриш, В. Жуков, Т. Засєкіна, О. Комар, О. Мариновська, О. Муращенко, В. Поберецька, Т. Тесленко та ін. Так, технологію підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до інтегрованого навчання учнів аналізує В. Жуков, розглядаючи її як цілісну динамічну педагогічну систему, що передбачає спеціально організовану, керовану з боку викладачів навчальну діяльність студентів, яка відображає специфіку педагогічної праці, професійних завдань, які необхідно вирішити випускнику педагогічного університету [5, с. 45]. У свою чергу, Т. Засєкіна аналізує сутність технологій інтегрованого навчання, виявляє особливості вивчення природничих предметів учнями різних профілів навчання (природничо-математичних, суспільно-гуманітарних, мистецьких) [6, с. 28]. О. Муращенко досліджує теорію і практику підготовки вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти до реалізації інтегрованого навчання в початковій освіті в контексті вітчизняного та зарубіжного педагогічного досвіду [8, с. 2]. Упровадження в педагогічних коледжах педагогічних умов підготовки вчителів початкової освіти до інтегрованого навчання учнів вивчає В. Поберецька [10, с. 192-193].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми Проведений аналіз поглядів учених засвідчує їх значну увагу до проблеми упровадження інтегрованого підходу в освітній процес, до системи підготовки майбутніх учителів початкових класів до здійснення інтегрованого навчання. Менше уваги науковцями приділено розкриттю інноваційних технологій підготовки майбутніх педагогів до організації інтегрованого навчання здобувачів освіти.

Мета статті полягає в обґрунтуванні інноваційних технологій професійної підготовки майбутніх педагогічних працівників закладу дошкільної освіти до інтегрованого навчання. Задля реалізації мети важливим є розкриття сутності поняття «інноваційні технології підготовки педагогів до інтегрованого навчання» та обґрунтуванні інноваційних технологій підготовки майбутніх вихователів у процесі викладання освітнього компонента «Інтегроване навчання дітей дошкільного віку».

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «технологія» в перекладі із грецького «*techne*» – мистецтво, майстерність, уміння й сукупність методів обробки; сукупність прийомів, застосовуваних у будь-якій справі тощо[8]. Уже інноваційна педагогічна технологія – науково-обґрунтована система дій, операцій та процедур, які забезпечують цілеспрямоване й поопераційне впровадження різних видів педагогічних нововведень, що викликають позитивні зміни

в традиційному педагогічному процесі, модернізують і трансформують його [9, с. 130].

Щоб сформулювати авторське визначення інноваційної технології, звернемося до аналізу поняття «інновації в освіті», яке О. Красовська розглядає як цілеспрямований педагогічний процес розроблення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, технологій, які ведуть до якісних змін структурних компонентів освіти, до модифікації мети, змісту, методів, форм навчання й виховання, адаптації процесу навчання у нових умовах [7, с. 268]. Узавши за основу погляди О. Дубасенюк, інноваційними будемо називати технології, які відповідають критеріям педагогічних інновацій: новизни, що дає змогу діагностувати рівень нового (оновленого, модифікованого) змісту, досвіду – (розрізняють абсолютний, локально-абсолютний, умовний, суб'єктивний рівні новизни); оптимальності – досягненню високих результатів за найменших витрат часу сил, і забезпечує певну стійкість позитивних результатів у діяльності педагога; можливості творчого застосування інновацій у масовому досвіді, тобто придатність апробованого досвіду для широкого масового впровадження в освітній процес [5, с. 12].

Отже, інноваційні технології – це сукупність нових методів та прийомів, педагогічних дій і засобів, які характеризуються новизною, оптимальністю та творчістю. А інноваційні технології підготовки педагогів до інтегрованого навчання розглядаємо як сукупність нових інтерактивних, активних методів та прийомів навчання, які цілеспрямовано використовуються в процесі професійної підготовки задля формування в студентів інтегральної та системи загальних та фахових компетентностей організації інтегрованого навчання з дітьми.

Результатом професійної підготовки педагогів до інтегрованого навчання є їхня готовність як інтегральна якість особистості, що характеризується здатністю компетентно застосовувати різні види, способи інтеграції та форми організації інтегрованого навчання в освітньому процесі.

Використовуючи інноваційні технології в процесі підготовки студентів до інтегрованого навчання, враховуємо структурні компоненти готовності (табл. 1)

З метою формування компетентностей ефективно організувати інтегроване навчання дітей нами використовуються проєктні, ігрові та інтерактивні інноваційні технології.

Для мотивації студентів до оволодіння компетенціями організувати інтегроване навчання використовуємо технологію ігрового проєктування, як систему методів і способів створення проєктів у процесі гри у вигляді передбачення елементів організації освітнього процесу. За цієї

Компоненти готовності студентів до інтегрованого навчання

Компоненти готовності	Характеристика компонентів готовності
Мотиваційно-ціннісний	Позитивна мотивація, потреби, інтереси, що забезпечують усвідомлення й позитивне ставлення майбутнього вчителя до професійної діяльності і визнання ефективного оволодіння нею як особистісною цінністю
Теоретико-практичний	Опанування студентами системою предметно-методичних, психолого-педагогічних компетенцій про інтеграцію, педагогічну інтеграцію, сучасні інтеграційні тенденції в дошкільній, початковій та базовій школі; про види, способи та рівні інтеграції; форми організації навчання в закладах дошкільної освіти та вимоги до їх застосування.
Оцінно-рефлексивний	Аналіз та самооцінка власної професійної підготовленості, креативність, інноваційність та здатність до саморозвитку у процесі професійної підготовки.

технології з допомогою мови навчальної інформації моделюються зміст і динаміка освітнього процесу майбутньої професійної діяльності, взаємини між його суб'єктами тощо. Ігрове проектування нами використано при обговоренні теми «Засідання методичного об'єднання вихователів ЗДО на тему «Форми організації інтегрованого навчання в ЗДО» [1]. Результатом використання технології ігрового проектування є конкурс-захист групами студентів проєктів, які в подальшому аналізуються експертною радою, створеною з числа студентів та викладача, і оцінюються.

Формуючи теоретико-практичну готовність до інтегрованого навчання, ефективною є технологія рефлексивно-ділової гри. Роль ділових ігор на заняттях з освітнього компонента «Інтегроване навчання дітей дошкільного віку» неocenенна, оскільки вони дозволяють студентам прожити певну професійну роль у спеціально-створеному освітньому середовищі закладу вищої освіти, а завдячуючи диогоамії – моделювати фрагменти реалізації інтегрованого навчання; програвати різні варіанти поведінки суб'єктів навчання, аналізуючи та корегуючи їх. За умови моделювання діадних взаємовідносин, у процесі ділової гри можливі наступні варіанти: вчитель-вихователь, керівник-підлеглий; вихователь-батьки тощо. Цей перелік можна продовжувати й далі, маючи на увазі, що кожна з діад стає підставою для розігрування певної ігрової ситуації.

У проведенні реалізації рефлексивно-ділової гри дотримуємося її алгоритму: об'єднання студентів у мікрогрупи (команди); оголошення спільної для всіх груп мети і завдань, правил проведення й оцінювання, регламентація часу на підготовку виступу; розв'язання завдання в мікрогрупах; підготовка його презентації у формі рольової гри.

На основі аналізу поглядів О. Дубасенюк [4], дотримуємося етапів ділової гри (Рис. 1.)

Вибір методу ділової гри залежить від змісту курсу «Інтегроване навчання дітей дошкільного віку» (важливість, проблемність, практичне значення), рівня підготовки студентів (самостійність, ініціативність, інноваційна спрямованість,

творчість, інтерактивність), рівня підготовки викладача (керівництво грою).

Рефлексивно-ділова гра є ефективною для здійснення рефлексивно-корегувальних заходів і процедур вирішення завдань, оскільки характеризується «відкритістю», яка сприяє актуалізації набутого студентам досвіду щодо інтегрованого навчання дітей, його переосмисленню, розвитку здатності «бачити» й аналізувати проблеми, що виникають у процесі професійно-педагогічної діяльності, професійного саморозвитку.

З метою активної участі кожного студента у грі застосовуємо різноманітні стимулюючі засоби педагогічного впливу:

- проведення змагання між групами, що передбачає формулювання студентами кожної групи педагогічної ситуації для своїх опонентів, на розв'язання якої відводиться 3 хвилини. Приклад запропонованої студентами педагогічної ситуації: «Сашко (5 років), який не відвідував ЗДО протягом тижня з поважних причин, повернувся у садок, відразу потрапивши на інтегроване заняття з теми (тему заняття визначають самі студенти). Які форми й методи педагогічної підтримки доцільно застосувати в такому випадку?»;

- здійснення студентами аналізу командного вирішення ситуацій;

- підведення підсумків гри викладачем, формулювання висновку.

Конструктивною на заняттях з курсу «Інтегроване навчання дітей дошкільного віку» є стратегія розвитку критичного мислення «зигзаг», яка допомагає майбутнім вихователям детально осмислити тему та формувати навички колективного критичного аналізу. Робота студентів на парі командна і передбачає постановку та розв'язання певними командами завдання – спільно створити узагальнюючий текст за темою заняття «Інноваційні форми інтегрованого навчання в ЗДО» в певному стилі (стиль – есе, тези до конференції, стаття в профільний журнал, вірш тощо [8, с. 110].

Ефективними в процесі вивчення курсу є низка інтерактивних методів як складових інтерактивних технологій, визначальною ознакою яких

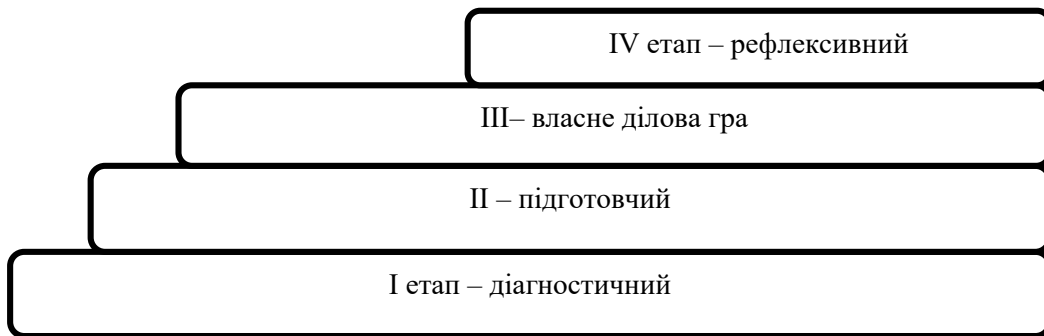

Рис. 1. Етапи проведення ділової гри

є взаємодія як безпосередня міжособистісна комунікація, особливістю якої є здатність людини інтерпретувати ситуацію, конструювати власні дії. У процесі підготовки до інтегрованого навчання дітей нами були дотримані основні атрибути педагогічної взаємодії: присутність учасників в єдиному часі і просторі, що створює можливість особистого контакту; наявність спільної мети, очікуваного результату діяльності, який відповідає інтересам усіх і сприяє реалізації потреб кожного; планування, контроль, корекція і координація дій; розподіл єдиного процесу співпраці, спільної діяльності між учасниками; виникнення міжособистісних відносин [11, с. 37–38].

У контексті вивчення освітнього компонента змістовним стало застосування інтерактивних методів «Асоціативний куц», «Дошка за питань», «Діаграма Ейлера-Венна» та ін. Так, наприклад, стратегія «Асоціативний куц» дала змогу з'ясувати ступінь розуміння майбутніми вихователями базового поняття теми «інтеграція». Організація практичної діяльності за цією стратегією передбачала таку етапність: запис викладачем ключового поняття теми «інтеграція» (центр «куца»); формулювання запитання студентам: «Які асоціації виникають у вас, коли ви чуєте поняття «інтеграція»?»; запис усіх слів-асоціацій, що спадають на думку студентам (використовується метод «Мозкового штурму»); встановлення зв'язків між словами «інтегроване навчання» і «інтегровані цикли»(гілками «куца»); з'ясування тих аспектів проблеми, де потрібна додаткова інформація; виокремлення слів-асоціацій, які викликали запитання; доповнення або зміна інформації в процесі роботи над проблемою (слова позначалися іншим кольором – «куц, який росте»).

Виробленню навичок практичного розв'язання ситуацій взаємин у сферах «викладач-студент», «студент-студент» сприяв метод case-study (поєднання умов, які забезпечують успіх; а сам успіх – результат подібної ситуації)[11]. Для розв'язання обиралися ситуації, які можуть виникати в процесі діяльності вихователя (ситуації-ілюстрації, ситуації вправи, ситуації-оцінки, ситуації-проблеми;

розв'язання ситуаційних задач – розбір інцидентів (явищ), розбір конфліктів та ін.) та ситуації, що дублюють реальні взаємини студентів в освітньому процесі.

З унікальними можливостями стимулювати, мотивувати, створювати ситуації успіху, забезпечувати особистісне та професійне зростання, формувати й розвивати необхідні якості, застосовувати інтерактивні методи й поєднувати форми колективної, групової та індивідуальної роботи, є тренінгові технології навчання. У процесі підготовки студентів до інтегрованого навчання доцільними є рефлексивні тренінги на теми: «Інтегроване навчання дітей старшого дошкільного віку як основа розвитку їхніх творчих здібностей», «Методично-інтегративна компетентність вихователя», «Поліхудожня компетентність вихователя», «Готовність вихователя до інтегрованого навчання як передумова ефективного його здійснення», «Діагностика та самодіагностика рівнів сформованості готовності студентів до інтегрованого навчання дітей» тощо [1].

Формуючи оцінно-рефлексивну готовність студентів нами адаптовано рефлексивний тренінг, запропонований В. Дейниченком «Моя готовність до інтегрованого навчання дошкільників» [3], з наступними його компонентами:

– підготовка студентами доповіді (до 5-7 хв.), яка передбачає розгляд одного з аспектів проблеми, що містить відповіді на запитання: Яке навчання можна назвати інтегрованим? У чому відмінність між поняттями «інтегрований підхід», «принцип інтеграції», «інтегроване навчання»? Які способи інтеграції змісту дошкільної освіти я можу визначити? та ін.;

– «рефлексивна дискусія» (майбутні вихователі висловлюють власні судження щодо окресленої проблеми з урахуванням вітагенного досвіду діяльності в ЗДО чи досвіду, набутого в ході практичних занять);

– «рефлексивний аналіз» студентами доповіді чи проведеної дискусії (визначення їх позитивних та негативних сторін з використанням формулювань на кшталт «На мою думку, краще дискусію

було б провести так...», «На мій погляд, у доповіді не вказано» та ін.) [3].

Для визначення рівнів сформованості компетентності організувати інтегроване навчання використовували технологію портфоліо, як метод який допомагає виявити здатності студентів ставити цілі, планувати й організувати самоосвітню діяльність, а також презентувати різні види робіт, що засвідчують здобутки в індивідуальному розвитку майбутніх вихователів, їх активну участь в інтеграції кількісних і якісних оцінок, підвищення власної професійної майстерності.

З метою самооцінки студентами власної готовності до інтегрованого навчання цікавим та змістовним є метод проблемно-рефлексивного полілогу [3], що має на меті формування в молоді умінь самостійного осмислення проблем їхньої професійної підготовки в означеному напрямі, прийняття педагогічних рішень. У процесі дослідження дійшли згоди з висновками В. Дейниченка [3], що цінність проблемно-рефлексивного полілогу полягає в тому, що його проведення дає можливість для розвитку в кожного студента умінь індивідуального і групового рефлексивного аналізу, адже в ньому здатні брати участь не лише найбільш підготовлені і творчі студенти, а й менш обізнані майбутні фахівці.

Використання інноваційних технологій у підготовці майбутніх педагогів до інтегрованого навчання (ігрових, проєктних, інтерактивних) передбачає формування в них інноваційної диспозиції, як індивідуальної прихильності до змін та нововведень. У цьому контексті підтримуємо погляди О. Шапран про те, що «готовність до змін у конкретній діяльності є вищою, якщо інноваційна диспозиція є внутрішньо узгодженою. Інноваційна диспозиція формує рух педагога шляхом самореалізації і створення умов для перспектив саморозвитку особистості і активного впливу як на особистісне, так і на суспільне життя» [9, с. 126]. Поряд з цим, використання інноваційних технологій у підготовці майбутніх вихователів сприятиме формуванню в них інтегральної компетентності здатності розв'язувати комплексні спеціалізовані завдання із розвитку, навчання, виховання дітей дошкільного віку у закладах дошкільної освіти [2].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, використання в освітньому процесі закладів вищої освіти інноваційних технологій має на меті формування в студентів професійних компетентностей, навичок *soft skills*, набуття соціального досвіду, здатностей до конструктивної міжособистісної взаємодії для співробітництва в сфері педагогічної діяльності; розвитку

професійного, аналітичного, практичного мислення; формування творчої особистості майбутнього педагога. За умови використання інноваційних технологій професійна підготовка педагогів буде відповідати запитам практики і разом з цим особистісно орієнтованою, надаючи кожному студенту можливості для формування професійної компетентності та оволодіння основами педагогічної майстерності. Подальшого вивчення потребують питання ефективності використання інноваційних технологій у професійній підготовці вихователів ЗДО.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бартків О.С. Інтегроване навчання дітей дошкільного віку : силабус виб.ОК підготовки студентів за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» : URL: https://volnu-my.sharepoint.com/personal/kafedra_pedagog_vnu_edu_ua/
2. Бартків О., Дурманенко Є. Інтегральна компетентність як базова у підготовці майбутніх вихователів. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 1, С. 18–24.
3. Дейниченко В. Г. Підготовка майбутніх учителів гуманітарного профілю до навчання старшокласників проєктної навчально-пізнавальної діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Харків, 2016. 340 с.
4. Дубасенюк О.А. Інноваційні освітні технології та методики в системі професійно-педагогічної підготовки: монографія / За ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. С. 14-47.
5. Жуков В. П. Формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до інтегрованого навчання учнів основної школи : дис.... доктора філософії: 011. Харків, 2020. 374с.
6. Засєкіна Т. М. Технології інтегрованого навчання природничих предметів у закладах загальної середньої освіти. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. № 3(78), 2020. С. 27-33.
7. Красовська О. О. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в галузі мистецької освіти засобами інноваційних технологій : дис. докт. пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2017. 567с.
8. Муращенко О. В. Підготовка вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти до інтегрованого навчання молодших школярів : дис.канд. пед.наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2021. 329с.
9. Педагогічна інноватика: термінологічний словник / авт. кол. за заг. ред. О. І. Шапран. Переяслав-Хмельницький: Домбровська Я.М., 2019. 384 с.
10. Поберецька В. В. Упровадження в педагогічних коледжах педагогічних умов та моделі підготовки вчителів початкової освіти до інтегрованого навчання учнів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2021, № 4 (108). С. 190-200.
11. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. К. Вид: А.С.К, 2004, 192 с.